

Chuyển đổi số và sứ mệnh của báo chí truyền thông

14:55 14/10/2024

Tác giả: Đang cập nhật

Đại dịch Covid-19 có ảnh hưởng tiêu cực tới kinh tế - xã hội trong nước, nhưng cũng đem lại cơ hội tăng tốc chuyển đổi số quốc gia. Với tầm nhìn chiến lược, định hướng phát triển đất nước bắt kịp với xu thế của thời đại, Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng nhấn mạnh “chú trọng phát triển hạ tầng thông tin, viễn thông, tạo nền tảng chuyển đổi số quốc gia, từng bước phát triển kinh tế số, xã hội số”. Ngày 03/6/2020, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 49/QĐ-TTg phê duyệt “Chương trình Chuyển đổi số quốc gia đến năm 2025, định hướng đến năm 2030”. Việt Nam là một trong những quốc gia đầu tiên trên thế giới ban hành Chương trình Chuyển đổi số quốc gia, xác định rõ chuyển đổi số là quá trình tất yếu của Việt Nam. Trong công cuộc chuyển đổi số, báo chí truyền thông đóng vai trò quan trọng, với sứ mệnh tuyên truyền đúng đắn, đầy đủ, kịp thời về đường lối, chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, tạo sự đồng thuận, niềm tin xã hội, tạo nội lực để thực hiện thành công chuyển đổi số quốc gia.

Hiện nay, các nền tảng nội dung xuyên biên giới đang làm cho báo chí trong nước mất dần nguồn thu và giảm tầm ảnh hưởng của báo chí về mặt thông tin, mất nguồn thu cũng chính là nguyên nhân dẫn tới nhiều cơ quan báo chí phải chạy theo lượng truy cập (view), khiến cho chất lượng nội dung sa sút, không bám sát tôn chỉ, mục đích... Các nền tảng này nắm toàn quyền chi phối và thao túng thuật toán hiển thị nội dung và quảng cáo, khiến ai sử dụng nền tảng của họ sẽ phải theo luật chơi của họ, đương nhiên chỉ có lợi cho họ (cả về doanh thu, dữ liệu) mà không phục vụ lợi ích quốc gia của Việt Nam.

Các nền tảng xuyên biên giới đều cho rằng nội dung xuyên biên giới là dòng chảy tự do, vì thế không bị phụ thuộc vào chính sách quản lý của các quốc gia. Sự sụt giảm lượng truy cập kéo theo sự giảm doanh thu quảng cáo trực tuyến hiển thị trên nền tảng web. Theo SimilarWeb, 6 tháng gần nhất (kỳ thống kê tính từ tháng 4 đến hết tháng 9/2021), lượng truy cập (traffic) của các tờ báo điện tử Việt Nam giảm trung bình 11%.

Sự giảm vai trò ảnh hưởng của báo chí trên không gian mạng (đồng nghĩa với sự lấn át của các nền tảng xuyên biên giới nước ngoài) còn kéo theo những hệ lụy xã hội đáng lo ngại khác.

Facebook, YouTube, Twitter những năm gần đây trở thành diễn đàn của các phong trào phản kháng có tổ chức, đấu tranh chính trị, tư tưởng. Xu thế, bôi nhọ, tấn công cá nhân trên không gian mạng là những biểu hiện “lệch chuẩn” đang thu hút một lượng lớn người theo dõi trên không gian mạng, lấn át các thông tin quan trọng của đời sống xã hội.

Theo luật pháp quốc tế, mỗi quốc gia đều có chủ quyền không chỉ trên vùng đất, vùng trời, vùng biển mà còn cả trên không gian mạng. Chuyển đổi số là một lời giải cho đổi mới sáng tạo để cạnh tranh với các nền tảng xuyên biên giới nước ngoài, giảm sự lệ thuộc về phân phối nội dung, góp phần ngăn chặn sự xâm phạm chủ quyền quốc gia về thông tin trên không gian mạng.

Chuyển đổi số quyết định sự sống còn của cơ quan báo chí truyền thông

Một số cơ quan báo chí đã có nhiều đổi mới trong việc áp dụng khoa học công nghệ, phát triển dịch vụ nhưng chuyển đổi số báo chí toàn diện còn chưa rõ nét, manh mún, do đó chưa đủ sức cạnh tranh với các dịch vụ mới xuyên biên giới. Trong thị trường cạnh tranh hiện nay, nội dung hay chưa đủ, cơ quan báo chí cần phải tích hợp với trải nghiệm của người dùng. Công nghệ đã trang bị cho báo chí những khả năng mới, thay vì phục vụ đại bộ phận công chúng một sản phẩm đồng nhất thì nay hướng tới tùy chỉnh, chuyên biệt hóa theo những nhu cầu riêng biệt, chinh phục các nhóm độc giả mới, phân phối nội dung hiệu quả hơn và tạo được doanh thu lớn hơn.

Trước những biến động mạnh mẽ trong hệ sinh thái truyền thông, báo chí không thể đứng ngoài cuộc mà phải chủ động tìm lời giải cho những thách thức khốc liệt để tồn tại và phát triển, thực hiện tốt hơn sứ mệnh của mình. Chuyển đổi số sẽ giúp các cơ quan báo chí thay đổi toàn diện phương thức vận hành, quản lý, áp dụng công nghệ trong quy trình sản xuất và phân phối nội dung, thực hiện hiệu quả các mô hình kinh doanh báo chí để đa dạng hóa nguồn thu, không bị lệ thuộc vào doanh thu quảng cáo, từ đó phát triển nền báo chí dữ liệu, có chất lượng, đảm bảo đúng giá trị nguyên bản của báo chí. Việc hỗ trợ của nhà nước giúp cơ quan báo chí chuyển đổi số bước đầu chọn lựa ra 20% cơ quan báo chí gây ảnh hưởng 80% độc giả, sau đó hỗ trợ 80% cơ quan báo chí còn lại.

Hiện nay, vẫn còn nhiều hướng tiếp cận khác nhau về quá trình chuyển đổi số. Có nghiên cứu cho rằng chuyển đổi số có thể lấy công nghệ làm trung tâm, theo đó, chuyển đổi số là việc sử dụng công nghệ, kỹ thuật để thay đổi cách con người làm việc, giao thương, giao tiếp và các hoạt động khác trong đời sống xã hội. Xuất phát từ nền tảng công nghệ và kỹ thuật, những người tham gia chuyển đổi số chú trọng đầu tư vào lắp đặt các thiết bị, hệ thống máy tính, Internet tốc độ cao, kết

nối Internet vạn vật, xử lý và lưu trữ dữ liệu trên đám mây, phát triển phần mềm và hệ thống tự động. Trong lĩnh vực báo chí, nhiều cơ quan báo chí sẽ dịch chuyển sang số hóa nội dung, số hóa làm việc qua mạng, từ xa, trên những nền tảng cho phép hội họp để thảo luận, trao đổi đề tài, chuyển tải dữ liệu, dùng công nghệ trí tuệ nhân tạo, robot trong quá trình tìm kiếm, tổng hợp, sản xuất các sản phẩm tin tức báo chí,... Đây đều là những biểu hiện của chuyển đổi số bằng thay đổi công nghệ. Cách này có ưu điểm là dùng công nghệ để hỗ trợ nhiều loại hình hoạt động trước đây làm thủ công, giúp kết nối nhiều người; nhưng nhược điểm là nguồn đầu tư nhiều khi quá lớn, nguồn thu về nhiều khi quá nhiều mà không xử lý hết, gây lãng phí tài nguyên.

Ở góc độ khác, chuyển đổi số có thể tiếp cận là việc triển khai một loạt những thay đổi về công nghệ và con người để tái cấu trúc cách thức hoạt động báo chí truyền thông, từ đó tạo ra những cơ hội và giá trị mới trong hoạt động kinh doanh báo chí. Trọng tâm chuyển đổi số là quá trình thay đổi từ mô hình truyền thống sang số bằng cách áp dụng công nghệ mới như dữ liệu lớn (Big Data), Internet cho vạn vật (IoT), điện toán đám mây (Cloud)... để thay đổi phương thức điều hành, lãnh đạo, quy trình làm việc, văn hóa nhằm tạo những sản phẩm, dịch vụ mới cùng những giá trị và phương thức tiêu dùng mới. Trên cơ sở dữ liệu và quy trình được số hóa từ môi trường diễn ra các hoạt động liên quan báo chí truyền thông, sử dụng các công nghệ số phân tích, đánh giá, đưa ra các quyết định để thay đổi căn bản cách thức vận hành, mô hình kinh doanh và cung cấp các giá trị mới cho khách hàng của đơn vị kinh doanh.

Hướng tiếp cận lấy thông tin làm trung tâm là hướng đi được nhiều nhà nghiên cứu đồng tình. Theo đó chuyển đổi số lấy thông tin làm trung tâm là việc xử lý thông tin (dữ liệu lớn) thu được từ môi trường diễn ra các hoạt động để làm cơ sở đưa ra quyết định. Bằng quan sát, chúng ta không khó để thấy cách chuyển đổi số này. Ví dụ như nhiều báo điện tử hay sử dụng Cookies để đưa ra câu hỏi cho bạn đọc “Có cho phép báo truy cập vào cookies của bạn hay không?”. Khi bạn đọc chọn câu trả lời “có”, cho phép báo điện tử được sở hữu thông tin này, đồng nghĩa với việc tờ báo được khai thác dữ liệu lớn vào những mục đích mang lại lợi nhuận, ví dụ cho hiển thị quảng cáo phù hợp với bạn đọc.

Ảnh minh họa

Điều này dễ nhận thấy khi chúng ta trải nghiệm mạng xã hội Facebook. Bất kỳ người sử dụng mạng xã hội này sẽ không quá ngạc nhiên khi nhiều lần Facebook cho họ tiếp cận những quảng cáo đúng mặt hàng, đúng thời điểm sau khi họ có các tác vụ tìm kiếm, chọn vào đường link hoặc dừng lại với một thông tin nào đó lâu. Khi được khai thác đúng đắn, hợp lý, phù hợp với luật pháp và quy ước đạo đức, dữ liệu lớn là một loại tài sản mới của các cơ quan báo chí, bên cạnh những tài sản truyền thống, hữu hình như trụ sở, trang thiết bị, vốn tài chính, vốn nhân lực.

Một số quan điểm cho rằng, nhiều cơ quan báo chí truyền thông chưa hiểu rõ thế nào là chuyển đổi số. Nhiều cơ quan cho rằng đầu tư về trang thiết bị, phần mềm, công nghệ là đã đi trên con đường chuyển đổi số, nhưng thực ra không phải vậy. Chuyển đổi số không nằm ở vấn đề công nghệ mà ở con người và tư duy, không phải là số hóa các nội dung đưa lên nền tảng số mà phải tạo ra cả một Cookies là tệp tin lưu lại thông tin bạn đọc sử dụng thiết bị gì, truy cập trang web nào, tìm kiếm thông tin gì, sở thích đọc tin, vị trí của bạn đọc... quy trình sản xuất mới mẻ, tạo ra những thông tin mới mẻ, thậm chí có cả văn hóa tòa soạn phù hợp trong chuyển đổi số.

Phát triển trọng tâm là nội dung số

Như vậy, hướng tiếp cận về chuyển đổi số báo chí hiện nay khá phong phú và đa dạng, từ góc độ công nghệ, tổ chức, mô hình đến thông tin, con người, tư duy... Góc độ tiếp cận nào cũng có những

luyện điểm, lý lẽ nhất định. Trong nghiên cứu này tác giả nhấn mạnh góc nhìn về nội dung số, từ đó mở ra kết nối cho tương lai chuyển đổi số của lĩnh vực báo chí với tương lai của ngành công nghiệp số nhiều tiềm năng.

Dự thảo chiến lược chuyển đổi số đến năm 2025, định hướng năm 2030 được Văn phòng Chính phủ công khai lấy ý kiến đầu từ năm 2022 đến nay, đã đề cập đến nội dung 70% cơ quan báo chí thực hiện số hóa nội dung báo chí trên các nền tảng sẵn có. Đến năm 2025, 30% cơ quan báo chí điện tử có ảnh hưởng lớn trong xã hội áp dụng mô hình thu phí với những nội dung trải nghiệm được cá nhân hóa; quyền lựa chọn nguồn tin để theo dõi, giới thiệu tin tức theo thị hiếu cá nhân. Nhiệm vụ phát triển dữ liệu số ngành báo chí, phát triển các sản phẩm báo chí số là hai trong 9 nhóm nhiệm vụ trọng tâm để thực hiện các mục tiêu đề ra trong bản dự thảo (Bộ Thông tin và Truyền thông, 2022).

Việc đề cập đến các nội dung như số hóa các dữ liệu nội dung báo chí, phát triển dữ liệu số ngành báo chí, phát triển các sản phẩm báo chí số, tiến hành áp dụng các mô hình thu phí trong dự thảo là những từ khóa quan trọng, nhấn mạnh đến yếu tố nội dung số trong xu hướng chuyển đổi số trong lĩnh vực báo chí truyền thông. Với hướng đi này, chuyển đổi số trong lĩnh vực báo chí là một trong những hướng đi đưa báo chí truyền thông tích cực tham gia vào ngành công nghiệp nội dung số.

Về mặt thực tiễn, tại Việt Nam, ngày 24/5/2022, Đài Truyền hình Việt Nam đã ra mắt hệ sinh thái thông tin kinh tế VTVMoney. Hệ sinh thái này gồm 07 chương trình (Tài chính kinh doanh, tạp chí kinh tế cuối tuần, Dòng chảy tài chính, Khớp lệnh, Bí mật đồng tiền, Tự do tài chính, Landshow); được thực hiện trực tuyến trên 6 nền tảng (1 báo điện tử, 4 trang Fanpage và 1 kênh YouTube) và một trang thông tin điện tử. Hệ sinh thái lấy hệ thống Bản tin Tài chính kinh doanh trên sóng là trung tâm cốt lõi. Bên cạnh hệ thống tin bài trên báo điện tử VTV News, hệ sinh thái VTVMoney hướng mục tiêu đẩy mạnh truyền thông trên nền tảng số, nhằm tiếp cận với số lượng khán giả, độc giả, các nhà đầu tư ở khắp mọi nơi, mọi lúc ,trên nhiều thiết bị khác nhau. Hệ sinh thái nội dung của VTVMoney hướng đến yếu tố uy tín, chuyên sâu và kịp thời (Chu Anh, 2022).

Sự ra mắt, xây dựng và phát triển hệ sinh thái báo chí số với điểm nhấn nội dung là một dấu hiệu quan trọng đưa quá trình chuyển đổi số của lĩnh vực báo chí về với bản chất nguyên bản của nó là xoay quanh trọng tâm về nội dung (sản phẩm đặc thù của báo chí truyền thông là sản phẩm hàng hóa thông tin). Hàng hóa này dù trong một quá trình chuyển đổi để có những hình thái mới thì nội dung vẫn là những căn cốt cho quá trình phát triển bền vững.

Nội dung số và tương lai công nghiệp nội dung số.

Công nghiệp nội dung số là công nghiệp thiết kế, sản xuất, xuất bản, lưu trữ, phân phối, phát hành các sản phẩm nội dung số và dịch vụ liên quan. Công nghiệp nội dung số bao gồm nhiều lĩnh vực như tra cứu thông tin, dữ liệu số, giải trí số, giáo dục trực tuyến, học tập điện tử, thư viện và bảo tàng số, phát triển nội dung cho mạng di động... Hiện nay, ngành công nghiệp nội dung số là ngành giao thoa giữa ba nhóm ngành công nghệ thông tin, viễn thông và ngành sản xuất nội dung số (Báo chí truyền thông là lĩnh vực có mối liên hệ mật thiết đối ngành này). Các sản phẩm nổi bật của ngành công nghiệp nội dung số được đề cập và biết đến nhiều tại Việt Nam mà chúng ta có thể kể đến đó chính là các sản phẩm về trò chơi, âm nhạc, hình ảnh, tin tức điện tử, mạng xã hội, nội dung cho các mạng di động, quảng cáo Internet, thương mại điện tử, thanh toán điện tử...

Báo chí truyền thông là lĩnh vực có sản phẩm hàng hóa đặc biệt. Các sản phẩm của nhóm này có mối liên hệ mật thiết đối với ngành công nghiệp nội dung số. Nhiều sản phẩm nội dung của ngành công nghiệp nội dung số đã và đang là những sản phẩm báo chí truyền thông như sản phẩm nội dung tin tức, giải trí, nội dung dữ liệu... Trong kỷ nguyên của cuộc cách mạng công nghiệp 4.0, các sản phẩm nhóm này ngày càng phong phú, đa dạng, là chủ thể thu hút sự quan tâm, nghiên cứu của không chỉ những người làm báo chí, truyền thông mà còn nhiều lĩnh vực liên quan về nội dung số khác.

Nghị định 108/2006/NĐ-CP của Chính phủ quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điểm của Luật đầu tư đã đưa sản xuất sản phẩm phần mềm, nội dung thông tin số vào danh mục lĩnh vực được đặc biệt ưu đãi đầu tư. Xét về lý luận và thực tiễn, khi việc triển khai sản xuất, cung cấp các nội dung số ở mức chuyên sâu và đạt được quy mô lớn, các cơ quan báo chí hoàn toàn có thể tham gia mạnh mẽ vào ngành công nghiệp nội dung số. Xây dựng các nền tảng thu phí, tính phí đối với các sản phẩm của mình. Như vậy với trọng tâm nội dung số, sẽ đưa báo chí đến với ngành công nghiệp nội dung số nhiều tiềm năng, giá trị lợi nhuận cao và góp phần thúc đẩy phát triển kinh tế thông tin, kinh tế tri thức. Đồng thời giúp cho các cơ quan báo chí tăng khả năng nhận diện thương hiệu, gia tăng nguồn thu và phát triển.

Chuyển đổi số trong lĩnh vực báo chí truyền thông với hướng đi trọng tâm vào nội dung số là hướng đi đưa các sản phẩm báo chí đến gần với sự phát triển của ngành công nghiệp truyền thông số. Từ đó, các sản phẩm báo chí truyền thông sẽ vừa tận dụng được những nền tảng lợi thế về nội dung, vừa kết hợp được với bối cảnh xu hướng tạo ra những ưu thế cho quá trình phát triển, gia tăng nguồn thu trong bối cảnh tự chủ của các cơ quan báo chí tại Việt Nam hiện nay.

Trần Quang Huy

Học viện Báo chí và Tuyên truyền

Link bài viết: <https://nguoilambao.vn/chuyen-doi-so-va-su-menh-cua-bao-chi-truyen-thong>